

Nr 114

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående samordning av underhållet av krigsmaktens telemateriel m. m.; given Stockholms slott den 15 mars 1963.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Sven Andersson

Propositionens huvudsakliga innehåll

Med anledning av ett av försvarets arbetsgrupp för teleunderhåll (FATU) avgivet betänkande redovisas i propositionen åtgärder för en strukturrationalisering och samordning av underhåll av krigsmaktens telemateriel. Ledningen av den samordnade teleunderhållsverksamheten avses skola uppdragas åt flygförvaltningen, där ett för krigsmakten gemensamt teleunderhållskontor inrättas. Driften av för krigsmakten gemensamma teleunderhållsverkstäder föreslås skola ledas av försvarets fabriksstyrelse. Ett statligt bolag, vars aktier förutsättes skola förvaltas av försvarets fabriksstyrelse, skall organisera och driva en ny gemensam teleunderhållsverkstad i Växjö. För tecknande av aktier i bolaget begäres för budgetåret 1963/64 ett anslag av 15 000 000 kr. som investering i försvarets fabriksfond. Vidare föreslås att staten ikläder sig garanti för ett belopp av högst 16 000 000 kr. för krediter till bolaget.

I propositionen redovisas vidare föreliggande planer att förlägga viss teleunderhållsverksamhet till Östersundsområdet.

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 15
mars 1963.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDHOLM,
KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON,
HOLMQVIST, ASPLING.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Andersson, fråga om samordning av underhållet av krigsmaktens telemateriel m.m. och anför därvid följande.

I. Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 18 mars 1961 tillkallade jag utredningsmän med uppgift att utarbета ett underlag för bedömning av de ur ekonomiska och organisatoriska synpunkter lämpligaste formerna för underhåll av krigsmaktens tygmateriel (motsvarande). Utredningsmännen, som antog benämningen försvarets underhållsutredning, ingav till departementschefen den 23 januari 1962 en promemoria vari bl. a. betonades vikten av snabba organisatoriska åtgärder för att nå en tillfredsställande lösning av problemen med underhåll av krigsmaktens materiel inom tele- och robotområdet.

Med anledning av förslag i förenämnda promemoria tillkallades med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 16 mars 1962 fem experter¹ för att inom försvarsdepartementet verkställa undersökningar rörande organisations- och driftform för underhåll av krigsmaktens teletekniska materiel m. m. Experterna — försvarets arbetsgrupp för teleunderhåll (FATU) — har den 1 december 1962 överlämnat betänkande med förslag till samordning av underhållet av krigsmaktens telemateriel (Underhåll av telemateriel, Försvarsdepartementet, stencilerat betänkande 1962:3).

I sammanhanget torde få erinras om att 1960 års riksdag (prop. 120; SU 127 och 147; rskr. 335) fattat principbeslut om förflyttning av den i Stockholms tygstation ingående signalverkstaden i Sundbyberg (SiS) till Borås, Jönköping eller Växjö. De påbörjade undersökningarna rörande formerna för underhållsverksamheten gav emellertid anledning till antagande att det

¹ Civilekonomen B. U. E. Christell, ordförande, avdelningsdirektören vid försvarets förvaltningsdirektion T. Palm, majoren vid fältygkåren H. R. A. Edborg, förste byråingenjören vid flygförvaltningen K. S. O. Beijner och civilingenjören B. A:son Elfström.

var osäkert om SiS borde bibehållas som särskild enhet. Kungl. Maj:t har därför inte vidtagit åtgärder för att verkställa SiS förflyttning i avvaktan på prövning av frågan om teleunderhållets utformning.

Yttranden över FATU:s betänkande har avgivits av överbefälhavaren, efter hörande av cheferna för armén, marinen och flygvapnet, försvarets civilförvaltning, fortifikationsförvaltningen, armétygförvaltningen, marinförvaltningen, flygförvaltningen, försvarets forskningsanstalt, försvarets förvaltningsdirektion, arbetsmarknadsstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning, statskontoret, civilförsvarsstyrelsen, telestyrelsen, 1956 års försvarsförvaltningssakkunniga, länsstyrelserna i Jönköpings, Kronobergs och Älvsborgs län, lokaliseringsutredningen rörande statlig verksamhet, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO) och Sveriges industriförbund.

Därutöver har från olika håll gjorts framställningar i fråga om lokalisering av i betänkandet föreslagna ny televerkstad.

Sedan vid beredningen inom försvarsdepartementet fråga uppkommit att anförtro driften av centrala teleunderhållsanstalter åt försvarets fabriksverk har en departementspromemoria i ämnet upprättats. Över denna har försvarets fabriksstyrelse avgivit yttrande.

II. Nuvarande organisation av krigsmaktens teleunderhåll

Ledningen av underhållsverksamheten i fråga om tygmateriel handhas för närvarande i tekniskt och ekonomiskt avseende centralt av de tre tygförvaltande ämbetsverken — armétygförvaltningen, marinförvaltningen och flygförvaltningen — som var för sig utarbetar materielbeskrivningar, tekniska underhållsinstruktioner och i övrigt reglerar underhållsverksamheten inom respektive försvarsgren.

I de centrala förvaltningarna är ansvaret för underhållsverksamheten olika fördelat. Inom var och en av de tre tygförvaltningarna finns för *verkstadstjänsten* ansvariga organ, nämligen armétygförvaltningens verkstadsavdelning, marinförvaltningens verkstadsbyrå och flygförvaltningens underhållsavdelning. Dessa enheter har att handlägga frågor om planering, projektering och utrustning av verkstäder, verkstädernas personalbehov, redovisningen vid verkstäder och till dessa hörande förråd, teknisk och ekonomisk övervakning av verkstädernas drift och därmed sammanhängande frågor.

Planläggning av *krigsreparationstjänsten* ingår i de tre enheternas uppgifter, dock i olika utsträckning. Planläggningen omfattar organisation och utrustning av självständiga underhållsförband (krigsverkstäder) samt andra underhållsförbands utrustning med verkstadsteknisk materiel (maskiner, verktyg, reservdelar).

Armétygförvaltningens verkstadsavdelning anskaffar viss utrustning för reparationstjänsten i krig och uppgör förslag till anskaffning av reservdelar för reparationstjänsten. Denna senare anskaffning omhänderhas av vederbörlig sakavdelning. Inom marinförvaltningen råder en motsvarande arbetsfördelning mellan verkstadsbyrån och sakavdelningarna. Flygförvaltningens underhållsavdelning har hela ansvaret för anskaffning och organisation av resurserna för reparationstjänsten i krig.

Det åligger alla tre enheterna att ombesörja *fackteknisk utbildning* av för underhållsverksamheten erforderlig personal.

Förrådshållning av reservdelar för underhållet ankommer inom armétygförvaltningen på tygförrådsbyrån och inom marinförvaltningen på vederbörlig byrå, dock att verkstadsbyråns förrådssektion handhar viss tele- och motormateriel (sedan 1/11 1962 har denna materiel överflyttats till det försöksvis inrättade förrådskontoret). Vid flygförvaltningen åligger det underhållsavdelningen att sörja för förrådstjänst och materielförsörjning vad avser flygmaterielunderhåll.

Vid sidan av försvarsgrensförvaltningarna bedriver det i försvarets forskningsanstalt ingående *försvarets teletekniska laboratorium* arbete med typprovning av telekomponenter och utarbetar försvarsstandard för dessa. Nyligen har inom laboratoriet även inrättats en driftsäkerhetssektion, som skall verka för tillförlitlighetsteknikens utveckling och dess tillämpning på militär materiel.

Det föreligger stora skillnader i fråga om uppgifter och ansvar mellan armétygförvaltningens verkstadsavdelning och marinförvaltningens verkstadsbyrå å ena sidan och flygförvaltningens underhållsavdelning å den andra. Vid armétyg- och marinförvaltningarna är sakavdelningarna (motsvarande) ålagda de förberedande leden av underhållsverksamheten för telemateriel, nämligen att utarbeta tekniska föreskrifter och anvisningar för underhållet samt att beräkna behov av och anskaffa reservdelar och annan ersättningsmateriel. Vid flygförvaltningen åvilar detta ansvar underhållsavdelningen.

En allvarlig eftersläpning anses råda i fråga om utarbetande av underhållsinstruktioner. Önskemålet att såväl materielbeskrivningar som underhållsinstruktioner skall kunna tillhandahållas samtidigt som materielen tas i bruk torde icke alltid tillgodoses.

Underhållsarbeten som kräver verkstadsresurser utföres huvudsakligen vid ett 70-tal verkstäder som drivs i någon av de tre centrala förvaltningarnas regi. Endast en för krigsmakten gemensam televerkstad finns, den i Göteborgs örlogsvarv ingående försvarets televerkstad i Göteborg (FTG). Härtill kommer en televerkstad vid det statliga Karlskronavarvet Aktiebolag. Endast i undantagsfall utnyttjas civila verkstadsresurser.

Såväl tillsyner som översyner, reparationer och modifieringar uppdrages åt verkstäder, som är underställda respektive tygförvaltning. Vid armén ut-

göres dessa av tygverkstäder av 1. och 2. klass samt serviceverkstäder, vid marinen av verkstäder ingående i örlogsvarv och kustartilleriförsvar och serviceverkstäder samt vid flygvapnet av centrala flygverkstäder, regionala televerkstäder och flottiljverkstäder.

De tre försvarsgrenarnas huvudverkstäder för telemateriel är för

armén: SiS och Bodens tygstations tygverkstad

marinen: teleteknisk verkstad ingående i örlogsvarvet i Stockholm och Karlskronavarvet Aktiebolag

flygvapnet: centrala flygverkstaden i Arboga (CVA).

III. FATU:s förslag och däröver avgivna yttranden m. m.

a) Prognos beträffande teleunderhållningsvolymen m. m. under 1960-talet

Genom en omfattande genomgång av såväl den nuvarande som den tillkommande materielens sammansättning — så långt fram i tiden som tillgängliga planer medger — har FATU beräknat materielvolymens förändringar under 1960-talet samt därav föranledda ändringar i anspråk på underhållsinsatser. Följande tabeller visar utvecklingstendenserna i sammandrag för krigsmakten i dess helhet.

Tabell 1. Telemateriel

Budgetår	Anskaffn. + installation mkr	Totalt underhåll mkr	Underhåll/anskaffning + installation (kol. 3:2) %
1	2	3	4
1960/61	1 168	50,8	4,3
1963/64	1 719	66,6	3,8
1966/67	2 629	89,1	3,3
1969/70	3 318	109,5	3,2

Tabell 2. Robotmateriel

Kostnader, volymer m.m.	1960/61	1963/64	1966/67	1969/70
Materielvolym (mkr)	60	530	1 000	1 600
Andel teleunderhåll (%) . . .	60	65	70	75
Kostnader teleunderhåll (mkr /år)	0,9	8,5	19	30
Underhållsvolym tele (man)	25	240	550	860

Som framgår av tabellerna antas materielvolymen (exklusive robotmateriel) öka ca 3 gånger medan underhållskostnaderna bedömes öka ca 2 gånger under 10-årsperioden 1960/70. Främst genom tillkomsten av Stril-60-systemet bedömes flygvapnets andel av den totala materielvolymen öka snabbare än de övriga försvarsgrenarnas. Flygvapnets andel beräknas till 53 % 1970 mot 40 % 1960.

Av tabell 1 framgår också, att underhållskostnaderna i procent av materielvolymen (kol. 4) under 1960-talet kommer att minska från ca 4,3 % till 3,2 %. Denna minskning härrör dels från den kontinuerliga förbättringen av de i materielen ingående komponenternas kvalitet, och dels från uppbyggnadsmässiga förändringar, införandet av utbytesenheter m. m.

Underhållserfarenheterna inom robotområdet är ännu begränsade. Den prognos beträffande underhållsbehovet som visats i tabell 2 grundas på bedriven försöksverksamhet och tillgängliga utländska erfarenheter.

På grundval av här nämnda beräkningar av telematerielvolymens tillväxt och underhållsbehovets ökning inom krigsmakten under 1960-talet har FATU gjort vissa prognoser angående behovet av personal med teleteknisk utbildning. Detta beräknas stiga från ca 1 500 man 1960/61 till mellan 4 000 och 5 000 man 1969/70. Då samtidigt en expansion på det civila teletekniska produktionsområdet förutses, kan ett underskott på yrkesutbildad personal befaras under den närmaste 5-årsperioden. FATU understryker nödvändigheten av att effektiva åtgärder vidtages för att öka utbildningskapaciteten.

Y t t r a n d e n

Försvarets forskningsanstalt har speciellt granskat den av FATU använda metodiken för beräkning av underhållsbehoven och de därav erhållna resultaten och framhåller de osäkerhetsmarginaler som föreligger. De totala underhållskostnadernas ökning under perioden verkar dock enligt anstalten realistiska i förhållande till materielvolymens ökning. *Överbefälhavaren* anser, att 1962 års försvarsöverenskommelse innebär att telemateriel och robotar inte kommer att anskaffas i den utsträckning man tidigare antagit. *Armétygförvaltningen*, *marinförvaltningen* och *flygförvaltningen* har vissa allmänna erinringar mot de redovisade beräkningarna. *Arbetsmarknadsstyrelsen* framhåller, att en expansion på såväl det civila som det militära teletekniska produktionsområdet kan förutses, varför det blir nödvändigt att vidta effektiva och omedelbara åtgärder för att öka utbildningskapaciteten på det teletekniska området. *Överstyrelsen för yrkesutbildning* anför, att de civila skolorna inom här ifrågavarande område under senare år byggts ut i raskt tempo och finner det svårt att i dagens läge uttala sig om, huruvida brist på arbetskraft kommer att föreligga. *Sveriges industriförbund* delar FATU uppfattning att behovet av resurser för underhåll av militär telemateriel kommer att öka kraftigt. Förbundet instämmer också i farhågorna för underskott på kvalificerad personal såvida ej effektiva utbildningsåtgärder vidtas.

b) Gemensamt ledningsorgan för teleunderhållet

FATU understryker, att underhållsproblemen alltmer måste uppmärksammas ju mer komplicerad och »systembunden» materielen blir. Underhållsaspekter måste beaktas vid anskaffning och modernisering av materiel.

FATU pekar också på vikten av preventivt underhåll, varmed avses regelbundna kontroller och av dessa föranledda åtgärder. Angivna synpunkter utvecklas bl. a. sålunda.

Den ökade kompliciteten hos telematerielen och dess sammanbyggnad i omfattande system har medfört att driftsäkerhetsproblemen accentuerats. Betydelsen av ett kvalificerat studium av detta område har blivit alltmer påtaglig, liksom nödvändigheten av att kunna förutsäga sannolikheten för att fel skall uppstå i ett system och vidtaga lämpliga åtgärder för att förhindra, att sådana fel sätter hela systemet ur funktion.

Det blir alltmer uppenbart, att frågan om hur materielen skall vårdas och omhändertas för att under dess planerade användningstid bibehålla den avsedda funktionsdugligheten icke kan lösas i efterhand utan måste beaktas och behandlas samtidigt med att konstruktionerna utformas.

All strävan går ut på att göra materielen underhållsfri. Detta är sällan möjligt. Materielen kan dock konstrueras så att den är mer eller mindre »underhållsvänlig». Ju mer komplicerad materielen är desto större blir underhållskraven — om dock ej i direkt proportion — och desto större blir kraven på att materielen utformas så att den är enkel att underhålla. Telematerielen tillhör utan gensägelse den materielgrupp där underhållsproblemen blivit mest framträdande.

Även försvarets underhållsutredning har starkt understrukt betydelsen av att underhållssynpunkterna beaktas redan vid projektering och konstruktion av ny materiel samt av att underhållssynpunkter beaktas även vid planering i staberna. Genomtänkta konstruktioner och gott utförande minskar skadefrekvens och reparationsbehov, men om konstruktionen icke är anpassad till truppens användningsbetingelser och vållar komplikationer i utbildningen, kan underhållsbehovet ökas på ett oförutsett sätt. Ur underhållssynpunkt är det således önskvärt, dels att materielen icke anskaffas förrän den blivit i detta hänseende »tekniskt mogen», dels att förhållandet kvalitet/kostnad för viss materiel bedömes med utgångspunkt i den sammanlagda kostnaden för materielens projektering, inköp, drift och underhåll under avsedd livstid och icke i enbart inköpspriset.

Underhållssynpunkterna måste beaktas också i många andra hänseenden, bl. a. vid ändringar och modifieringar av äldre materiel. Ur underhållssynpunkt är det väsentligt att materielen får en uppbyggnad som medger utbytessystem, att försöks- och utprovningens verksamhet regelmässigt ingår i underhålls- och drifttekniska undersökningar, att en organiserad felrapportering kommer till stånd, att standardiserings- och typminskningsarbetet intensifieras samt att utarbetandet av materielbeskrivningar och tekniska underhållsinstruktioner samordnas försvarsgrenarna emellan.

Underhållsverksamhetens yttersta syfte är dock att upprätthålla högsta möjliga tekniska beredskap. Utnyttjandet av teletekniken i vapensystem skapar krav på system och metodik i underhållsåtgärderna. I teleteknisk materiel kan i stor utsträckning sannolikheten för att fel skall uppstå beräknas. Härigenom får preventivt underhåll särskild betydelse. Det är möjligt att förkalkylera de underhållsinsatser som behövs för att upprätthålla en på operativa grunder bestämd, teknisk beredskap hos materielen. Det kontinuerliga, preventiva underhållet ger erfarenheter som, systematiskt insamlade och bearbetade, dels gör det möjligt att successivt justera den förkalkylerade underhållsplaneringen och dels ger underlag för förkalkylerade beträffande behovet av underhållsinsatser för ny materiel.

FATU konstaterar, att i den nuvarande försvarsgrensvis uppdelade organisationen är teleunderhållsuppgifterna inom försvarsgrensförvaltningarna fördelade på såväl sakorgan som underhållsorgan samtidigt som underhållsorganens organisation sinsemellan är olika, vilket allt gör det svårt att utveckla metoder för analys av ny materiels underhållsbehov, utveckla standardiserad underhållsmetodik etc. samt skapa systematik och planering i underhållsverksamheten. Med hänsyn till den kommande expansionen av telematerielvolymen inom krigsmakten och de krav som måste ställas i fråga om systematik och planering när det gäller en rationellt bedriven underhållsverksamhet bör enligt FATU upprättas ett för de tre försvarsgrenarna gemensamt förvaltningsorgan för teleunderhållsfrågor, *försvarets teleunderhållskontor*.

Även de verkställande underhållsanstalterna måste ökas, främst verkstadsresurserna. För att dessa skall kunna utnyttjas rationellt bör de så långt möjligt vara gemensamma för krigsmakten. En gemensam ledning av sådana underhållsanstalter erfordras i de centrala förvaltningarna. Denna bör förläggas till teleunderhållskontoret, vars viktigaste uppgifter blir att planera, leda och kontrollera insatsen av underhållsanstalterna.

Eftersom verksamheten vid underhållsanstalterna begränsas av de ekonomiska resurser, som kan ställas till förfogande, blir en kartläggning av underhållskostnaderna av avgörande betydelse för inriktningen av materielunderhållet. Särskild vikt bör därför enligt FATU läggas vid att åstadkomma ett redovisningssystem, som gör det möjligt att bedöma kostnaderna för olika underhållsarbeten oberoende av organisationsformen och placeringen i den statliga hierarkien av den verkstad där arbetet utföres och oavsett om verkstaden är statlig eller privat.

Teleunderhållskontoret bör omfatta i princip fyra enheter, en för planering, en för anläggningar och personal, en för drift och en för ekonomi. Härtill kommer en militärassistent.

Planeringsenheten får som uppgift att skapa förutsättningar för och vidmakthålla ett samlat underlag för underhållsverksamhetens långsiktiga planering samt att med hjälp av detta underlag medverka vid projektering, konstruktion och anskaffning av ny materiel. Enheten bör även ansvara för att tekniska underhållsinstruktioner utarbetas.

Anläggnings- och personalenheten skall lösa uppgifter som sammanhänger med projektering av verkstadsanläggningar och verkstäders utrustning med maskiner, verktyg och provningsutrustningar m. m. samt handlägga personalredovisnings- och personalplaneringsuppgifter.

Driftsenheten skall handlägga frågor som hör samman med driften av de gemensamma verkstäderna, främst grovplaneringen av underhållsarbetet samt metoderna för detta, vidare avvägningen av huruvida underhåll skall utföras vid egna verkstäder eller läggas ut till andra företag.

Ekonomienheten slutligen skall verka för att ett ändamålsenligt redovisningssystem kommer till stånd och ansvara för en kontinuerlig uppföljning av underhållskostnaderna.

Dessutom bör en *militärassistent* finnas för handläggning av ärenden rörande de gemensamma verkstädernas krigsorganisation och krigsplanläggning samt säkerhetsfrågor.

Teleunderhållskontoret bör enligt FATU i stort sett redan från början kunna få alla de sålunda angivna arbetsuppgifterna. Kontoret bör sålunda bl. a. studera konstruktions- och tillförlitlighetstekniken ur underhållsteknisk synpunkt och utarbeta metoder och anvisningar m. m. för att dessa synpunkter skall kunna tillgodoses vid framtagning av ny materiel. Kontoret skall kunna medverka vid sakorganens projekterings- och konstruktionsarbete. Formen för denna medverkan är beroende av projektets komplexitet och omfattning. Vid större projekt bör personal från kontoret utses att deltaga i arbetet inom den för projektet tillsatta systemgruppen. Ansvaret för materielens konstruktiva utformning och därmed för de tekniska specifikationerna för anskaffningen faller dock alltså på vederbörligt sakorgan. Eftersom ansvarsfördelningen mellan sakorgan och underhållsorgan f. n. är olika inom förvaltningarna måste teleunderhållskontorets ansvar för att de underhållstekniska kraven blir specificerade i en beställning tills vidare bli beroende av vederbörligt förvaltnings avgörande. FATU understryker dock, att syftemålet med ett gemensamt organ är att den begränsade personaltillgången för underhållstekniska frågor skall rationellt utnyttjas.

FATU anser, att uppbyggnaden av teleunderhållskontoret måste påbörjas snarast. Till en början bör det emellertid ha försökskaraktär. Chef för kontoret föreslås bli en överingenjör i B 3. I övrigt föreslås 24 tjänster. Samtliga tjänster bör tills vidare inrättas såsom extra.

Arbetsgrupp för planeringsfrågor: En avdelningsdirektör B 1, en byrådirektör A 27, två förste byråingenjörer A 23, en byråingenjör A 19 samt två ingenjörer i högst lönegrad A 15.

Arbetsgrupp för anläggnings- och personalfrågor: En förste byråingenjör A 23 samt en byråintendent A 19.

Arbetsgrupp för driftfrågor: En avdelningsdirektör B 1, en förste byråingenjör A 23, en byråintendent A 19, en ingenjör A 17 samt två ingenjörer i högst lönegrad A 15.

Arbetsgrupp för ekonomifrågor: En byrådirektör A 27, en förste byråintendent A 23 samt en byråassistent A 19.

Militärassistent: En kapten A 21.

Expedition m. m.: En kontorist A 9, föreståndare för expeditionen och chefssekreterare, två kanslibiträden A 7 samt två biträden i reglerad befordringgång.

Vad angår teleunderhållskontorets inplacering i förvaltningsorganisationen anser FATU övervägande skäl tala för att kontoret anslutes till flygförvaltningen. Flygvapnet har f. n. och kommer än mer i framtiden att ha den största underhållsvolymen och samtidigt ställas inför de mest komplicerade underhållsproblemen. Flygförvaltningen har också börjat bygga upp ett underhållssystem utformat enligt de principer som FATU angivit. An-

slutning till flygförvaltningen skulle underlätta att flygvapnets angelägna behov tillgodoses och samtidigt ge kontoret de bästa arbetsförutsättningarna. FATU anser även, att driftsäkerhetssektionen vid försvarets teletekniska laboratorium bör överföras till teleunderhållskontoret, då sektionens uppgifter har direkt anknytning till uppgifter som enligt FATU bör ankomma på teleunderhållskontoret.

Teleunderhållskontorets ställning i förhållande till andra enheter inom krigsmakten föreslås bli likartad med vad som gäller för den 1962 inrättade för krigsmakten gemensamma robotavdelningen i flygförvaltningen (prop. 1962:64).

Yttrandet

Remissinstanserna ansluter sig allmänt till de principer som FATU lagt till grund för sitt förslag och till FATU:s bedömning att ett för försvarsgrenarna gemensamt förvaltningsorgan för teleunderhållsfrågor behövs. Lika så är enigheten påfallande i frågan om till vilken förvaltning det föreslagna teleunderhållskontoret skall knytas. Av de remissinstanser som yttrat sig i sistnämnda hänseende har det övervägande flertalet antingen förordat flygförvaltningen eller icke haft något att erinra mot FATU:s förslag.

Överbefälhavaren anser, att teleunderhållskontoret lämpligen bör inordnas i flygförvaltningens organisation. *Flygförvaltningen* förklarar sig beredd att till sin organisation foga ett sådant centralt organ, men anser det inte lämpligt ur arbetssynpunkt att ur den nuvarande underhållsavdelningen bryta ut den del av verksamheten som rör tele- och robotmateriel. Flygförvaltningen föreslår därför, att det centrala teleunderhållsorganet anknytes till underhållsavdelningen och att chefen för underhållsavdelningen i frågor som rör arméns och marinens tele- och robotunderhåll får motsvarande skyldigheter och befogenheter som tillagts chefen för robotavdelningen. *Försvarets förvaltningsdirektion* framhåller, att dess ståndpunkt i allt väsentligt sammanfaller med flygförvaltningens ställningstagande. Denna uppfattning delas också i stort av *1956 års försvarsförvaltningsakkunniga*. *Marinförvaltningen* anser för sin del, att även alternativet med ett från försvarsgrensförvaltningarna fristående organ eller ett ingående i försvarets fabriksstyrelse bör undersökas.

Delade meningar råder bland de remissinstanser som yttrat sig om det centrala teleunderhållsorganets arbetsuppgifter och befogenheter. Det övervägande flertalet har dock i stort sett anslutit sig till FATU:s förslag. Sålunda anför *försvarets förvaltningsdirektion*, att för teleunderhållskontoret avsedda, för förvaltningarna gemensamma arbetsuppgifter rörande underhållsmetodik, planering av underhållsverksamheten, normer för underhållsinstruktioner o. dyl. är av sådan betydelse för samordning och effektivisering av teleunderhållsverksamheten att organet snarast bör inrättas med den storleksordning som föreslagits. Oklarheter beträffande ansvarsfördelning

och arbetsuppgifter bör lösas successivt under förvaltningsdirektionens överinseende. Liknande synpunkter framföres av *försvarets civilförvaltning*, *flygförvaltningen*, *statskontoret* och *försvarets forskningsanstalt*. Såväl forskningsanstalten som flygförvaltningen uttalar dock tveksamhet rörande lämpligheten att till flygförvaltningen överföra samtliga arbetsuppgifter vid den nuvarande driftsäkerhetssektionen vid försvarets teletekniska laboratorium. Forskningsanstalten understryker vidare, att det ekonomiska ansvaret för teleunderhållet ej får frångas den myndighet som svarar för anskaffning. *Telestyrelsen* anser, att förslaget är ett steg i rätt riktning, men det synes styrelsen lämpligt att televerket bibehåller de underhållsuppgifter det för närvarande åtagit sig för krigsmaktens räkning, liksom att nya uppgifter skall kunna tillkomma för annan materiel, som ur underhållssynpunkt är likartad med inom televerket förekommande. *LO*, *TCO* och *SACO* har inga gentemot arbetsgruppen avvikande uppfattningar. *SACO* anser dock, att det bör ankomma på vederbörande försvarsgrensförvaltning att besluta om underhåll skall utföras vid egna verkstäder eller vid privata företag. *LO* och *SACO* ifrågasätter vidare om den för teleunderhållskontoret föreslagna personalstyrkan är tillräcklig med hänsyn till förutsatta arbetsuppgifter.

Överbefälhavaren, *armétygförvaltningen*, *marinförvaltningen* och *1956 års försvarsförvaltningssakkunniga* hävdar, att det centrala teleunderhållsorganets arbetsuppgifter och befogenheter bör begränsas i förhållande till vad som föreslagits. Sålunda framhålles, att det tekniska och ekonomiska ansvaret för telematerielen helt bör ligga kvar på försvarsgrensförvaltningarna. Överbefälhavaren framhåller i övrigt, att det centrala organet i första hand bör genomföra vissa fortsatta utredningar bl. a. i fråga om den centrala ledningen av de gemensamma verkstäderna och därmed sammanhängande frågor. Uppgifterna bör därutöver till en början begränsas till att omfatta utarbetande av system och metoder för telematerielens underhåll, utarbetande av normer för standardisering och typminskning samt biträde vid konstruktion. Ansvarsfördelningen måste enligt överbefälhavaren klarläggas. En något vidare ram för verksamheten förordas av marinförvaltningen, som, utöver uppgiften i fråga om utvecklande av system och metodik i underhållet, även anser att det centrala organet bör handha den centrala ledningen av gemensamma verkstadsresurser. 1956 års försvarsförvaltningssakkunniga anser däremot, att i avvaktan på slutligt ställningstagande till verkstädernas driftform hör organet inte avses för driftfrågor eller personal- och anläggningsfrågor. De sakkunniga har intet att erinra mot organets föreslagna ställning gentemot övriga myndigheter, men förutsätter att det är avsett att vara ett för försvarsgrenarna gemensamt »hjälporgan». Armétygvaltningen slutligen anser, att det gemensamma organets arbetsuppgifter bör begränsas till endast hopsamling av erfarenhetsdata samt utarbetande av förslag till enhetlig nomenklatur och gemensamma normer.

FATU:s uppfattning om betydelsen av en kostnadsredovisning, som möj-

liggör en rättvisande jämförelse beträffande utförda underhållsprestationer, delas i stort sett av samtliga remissinstanser som yttrat sig i denna fråga. Sålunda anför *statskontoret*, att vad arbetsgruppen anfört i princip synes kunna tillämpas även inom andra områden av krigsmaktens underhållsverksamhet. Ämbetsverket ansluter sig till att mer rättvisande kostnadsredovisning bör skapas. Även *marinförvaltningen* tillstyrker åtgärder enligt betänkandets riktlinjer, vilka bör gälla försvarets verkstadsverksamhet överhuvudtaget. *Försvarets förvaltningsdirektion*, med instämmande av *flygförvaltningen*, har ingenting att invända mot att fortsätta undersökningar i syfte att nå för de olika verkstäderna likartade kostnadsanalyser fullföljes, under förutsättning att arbetet sker i nära kontakt med statskontoret. Enligt *civilförvaltningens* mening kan ifrågasättas, huruvida en så avgörande omläggning av kostnadsredovisningen, som arbetsgruppen syftar till, bör genomföras utan att dessförinnan undersökts behovet av och förutsättningarna för att tillämpa liknande principer vid övriga verkstäder.

c) Underhållsanstalter

FATU delar in underhållsanstalterna i tre kategorier A, B och C. Till kategori A hänförs driftpersonal medan verkstäderna hänförs till kategorierna B — lokala eller regionala verkstäder — och C — centrala verkstäder. Arbetsuppgifter m. m. på olika nivåer beskrives i huvudsak sålunda.

Kategori A skall utföra driftvård och enklare reparationer. Dess arbetsuppgifter kommer att vara desamma i krig och fred. Arbetsvolymerna kommer dock att öka i krig genom bl. a. ökat drifttidsuttag.

Kategori B skall kunna utföra mer omfattande driftvårdsuppgifter och tillsyner samt mer kvalificerade reparationer än kategori A. Även för kategori B blir arbetsuppgifterna desamma i krig och i fred och arbetsvolymerna kommer att öka i ett krigsläge.

Kategori C skall vara utrustade för att utföra översyner, modifieringar samt kvalificerade reparationer av fredskaraktär. Materielen kommer sannolikt i ökad omfattning att byggas upp av utbytbara enheter. Dessa enheter kommer att bli viktiga reparationsobjekt för C-verkstäderna. De resurser i form av personal och utrustning som dessa verkstäder förfogar över är av stor betydelse för bibehållande av materielen initialstridsvärde. Eftersom översyner och modifieringar av materielen är åtgärder av fredskaraktär, torde dessa uppgifter icke komma till utförande under krig, annat än om detta blir långvarigt. C-verkstäderna kan därför, kort efter ett krigs början, användas för att förstärka de mera »framskjutna» underhållsresurserna, främst kategori B. Vid de centrala verkstäderna bör dock behållas vissa resurser för oförutsedda behov. Dessa verkstäder föreslås bli för försvarsgrenarna gemensamma verkstäder.

Eftersom såväl A- som B-anstalterna har samma uppgifter såväl i fred som krig bör enligt FATU dessa ledas, organiseras och lokaliseras på sådant sätt att några förändringar icke behöver göras i ett krigsläge.

De för krigsmakten gemensamma centrala verkstäderna — C-verkstä-

derna — bör enligt FATU ledas av det föreslagna teleunderhållskontoret. För underhållsanstalter av kategori A och B anses däremot teleunderhållskontorets ledning — i den mån dessa anstalter ej är gemensamma för krigsmakten — böra inskränkas till en teknisk styrning av verksamheten genom skötsel föreskrifter, reparationsnormer m. fl. tekniskt samordnande instruktioner.

FATU beräknar, att utvecklingen under 1960-talet skall innebära en fördubbling av nuvarande behov av kapacitet på C-nivån. Eftersom C-uppgifterna har fredskaraktär bör ekonomiska och rationella synpunkter vara styrande för verkstadsdriften. Genom att samordna C-verkstäderna bör man kunna skapa förutsättningar för rationaliseringar, som kan minska de kommande anspråken på personalökningar och investeringar i utrustning och byggnader. I detta syfte föreslår FATU, att dessa verkstäder skall få en på tekniska grunder specialiserad inriktning. Varje enhet bör specialiseras på viss materiel från hela krigsmakten.

FATU föreslår, att teleunderhållet på C-nivå koncentreras till fyra centrala verkstäder, nämligen CVA, Karlskronavarvet AB samt en ny verkstad i södra Sverige och — längre fram — en ny verkstad i mellersta Norrland. Motiven för förslagen utvecklas sålunda.

Vid CVA bedrivs en omfattande teleunderhållsverksamhet. Denna verksamhet bör byggas ut genom att CVA specialiseras på underhåll av telemateriel. Det kan därvid bli nödvändigt att överföra vissa av verkstadens nuvarande verksamhetsgrenar till de centrala flygverkstäderna i Malmslätt eller Västerås.

Även om så sker kommer emellertid kapaciteten vid CVA endast i begränsad omfattning att kunna tillgodose det totala framtida behovet av underhållsresurser på C-nivån. Vid sidan av en utbyggnad av CVA bör därför nya verkstadsresurser byggas upp. För detta talar dessutom det allmänna faktum att verkstäders storlek bör hållas inom rimliga gränser så att de ej blir svåra att administrera. Svårigheterna att rekrytera och utbilda tillräckligt med personal blir mindre då rekryteringsunderlaget kan breddas och tillgången till utbildningsanstalter ökas genom verkstädernas uppdelning.

Dessa synpunkter — varvid möjligheten att rekrytera och utbilda personal särskilt bör betonas — har föranlett FATU att föreslå att två nya centrala televerkstäder skapas vid sidan av CVA. Dessutom föreslås att vissa marina arbeten för längre tid lägges ut till Karlskronavarvet AB.

Av de två nya verkstäderna, varav en föreslås lokaliserad till mellersta Norrland och en till södra Sverige, bör prioritet ges den södra verkstaden bl. a. med hänsyn till robotmaterielens underhåll. Då härigenom underhållsbehoven på C-nivån för den närmaste tiden tillgodoses kan slutlig ställning till den norra verkstadens dimensionering och lokalisering anstå tills vidare.

Arbetsfördelningen mellan de centrala verkstäderna föreslås i stort bli följande.

1. *Central televerkstad i södra Sverige*

- a) Bärbar och transportabel radioutrustning.
- b) Land- och fartygsbaserade robotsystem.
- c) Telefonmateriel.
- d) Radiolänkmateriel.

2. *CVA*

- a) Radar (utom radar ingående i robotsystem).
- b) Flygburna robotsystem.
- c) Telemätinstrument.
- d) Datautrustningar för lv-eldledning och stridsledning.
- e) Större radioanläggningar.

3. *Karlskronavarvet AB*

- a) Hydrofonmateriel.
- b) Minmateriel.
- c) Fartygsburna artillerisystem.

4. *Central televerkstad i mellersta Norrland*

- a) Telefonmateriel.
- b) Artillerisystem.
- c) Robotsystem (replipunkt).
- d) Radio (replipunkt).

Den nya verkstaden i södra Sverige bör enligt FATU inriktas mot underhåll av robotmateriel med hänsyn till, bl. a., att tillräckliga resurser för närvarande saknas inom detta materielområde. Verkstaden bör tillföras resurser för underhåll av mark- och fartygsbundna system medan underhållet av flygburna robotsystem bör hänföras till CVA.

Eftersom till robotsystemen hörande radar- och datautrustningar är utpräglat systembundna förordas, att underhållsarbetena för dessa materielslag sammanhålls med den övriga i robotsystemen ingående telematerielen.

Såsom komplement till här nämnda materielgrupper föreslås den södra verkstaden få övertaga delar av det centraliserbara underhållet av telefonmateriel och radiolänkmateriel. Radiolänkmaterielens behov av underhåll på C-nivå kräver till stor del mobil verksamhet. Detta jämte denna materiels nära anknytning till radio- och telefonområdet gör det enligt FATU lämpligt att förlägga dessa arbeten till den nya verkstaden.

En mycket stor del av underhållsarbetena på bärbar och transporterbar radiomateriel utföres för närvarande vid SiS. Vid genomförande av FATU:s förslag kan verksamheten vid SiS överflyttas till den södra verkstaden och CVA. Den beslutade utflyttningen av SiS från stockholmsområdet bör därför ske genom en dylik överflyttning varvid huvuddelen av SiS underhållsverksamhet övertages av den nya verkstaden i södra Sverige.

Personalbehovet för de centrala verkstäderna under 1960-talet har bedömts på följande sätt.

	Personalbehov ¹			
	Nuläget	1963/64	1966/67	1969/70
Central televerkstad i södra Sverige	—	450	800	800
CVA	450	500	700	900
KkrV	20	20	20	20
Central televerkstad i norra Sverige	—	—	50	100
	470	970	1 570	1 820

¹ Inklusivt personal för mekanik, hydraulik, starkström m.m.

FATU föreslår vidare, att FTG ombildas till en för krigsmakten gemensam regional televerkstad av kategori B och underställes teleunderhållskontoret.

Som utgångspunkt vid projekteringen av den nya centrala teleunderhållsverkstaden i södra Sverige anger FATU, att den totala arbetsstyrkan vid slutet av år 1965 kommer att uppgå till ca 500 man. Med ledning av planerade anskaffningar bör man räkna med en 60-procentig ökning av arbetsvolymerna fram till år 1970.

Med utgångspunkt i att 1960 års riksdag i sitt principbeslut om SiS utflyttning från stockholmsområdet förordat att verkstaden skulle flyttas till Borås, Jönköping eller Växjö har FATU övervägt dessa städers lämplighet som lokaliseringsort för den nya verkstaden. I detta hänseende anför FATU följande.

Jönköping och Borås synes erbjuda det största lokala rekryteringsunderlaget. Tages även omgivande tätorter samt glesbygden i beaktande framstår Jönköping som gynnsammast, men skillnaderna mellan de tre städerna är ej stora. Kravet på ett väl differentierat näringsliv inom lokaliseringsorten torde bäst kunna uppfyllas av Jönköping och Växjö. Jönköping har ett centralt läge med goda kommunikationer. Med hänsyn till verkstadens aktuella inriktning är också Växjö ur kommunikationssynpunkt väl beläget. Borås är däremot ur denna synpunkt mindre lämpligt.

FATU anser, att med hänsyn till det anförda såväl Jönköping som Växjö kan väljas som lokaliseringsort, men förordar Växjö mot bakgrund av beslutade materielanskaffningar och önskvärdheten av snabb etablering.

I fråga om den nya centrala verkstadens driftform framhåller FATU, att ledningen för den föreslagna verkstaden måste få största möjliga rörelsefrihet i ekonomiskt och organisatoriskt avseende. Därigenom möjliggöres en snabb och effektiv anpassning till ändrade förhållanden inom underhållsverksamheten. FATU anser därför, att den föreslagna verkstaden bör drivas i aktiebolagsform. Med hänsyn till verkstadens inriktning bör aktiebolaget vara helstatligt.

Vad som anförts beträffande driftformen för den föreslagna nya centrala verkstaden i södra Sverige gäller i princip även FTG och CVA. En ändring av dessa verkstäders nuvarande driftform fordrar emellertid omfattande omläggningar. Erfarenheterna från det nya teleunderhållskontoret och organisationen av den föreslagna nya verkstaden bör därför enligt FATU:s mening inväntas, innan ställning tas till en ändrad driftform för FTG och CVA.

Kapitalbehovet för den nya centrala verkstaden beräknas till minst 31 miljoner kronor under förutsättning att reservdelarna tillhandahålles i form av konsignationslager (bet. s. 73—75) enligt följande sammanställning.

Investeringar i byggnader, tomt och inventarier för första utbyggnadsetappen:

Byggnader:

Verkstadsyta 7 500 m ²	3 375 000
Volym 30 000 m ³	

Tomt:

3 à 5 hektar	325 000
--------------------	---------

Inventarier, instrument och maskiner:

Radio och övriga objekt	12 200 000
Robot	7 000 000
	<u>22 900 000</u>

<i>Oförutsett, reserv</i>	2 100 000
---------------------------------	-----------

Totalt kr.	25 000 000
-------------------	-------------------

Omsättningstillgångarna exkl. rörelsemedel beräknas till:

Fordringar	2 900 000
Produkter i arbete och lager	2 100 000
Förnödenhetsförråd	200 000
	<u>5 200 000</u>

Rörelsemedlen: (ca 15 % av 5 200 000)	700 000
---	---------

Totalt kommer omsättningstillgångarna att taga i anspråk ca: 5 900 000 kr.

Totalt kapitalbehov:

Byggnader, instrument m.m.	25 000 000
Omsättningstillgångar	5 900 000
	<u>30 900 000</u>

Yttranden

FATU:s synpunkter på underhållsanstalternas inriktning och därav föranledda förslag till specialisering av underhållsobjekt på olika gemensam-

ma verkstäder och uppbyggande av nya sådana har godtagits av huvudparten av remissmyndigheterna med vissa reservationer.

Försvarets civilförvaltning anför, att den föreslagna inriktningen och organisationen av gemensamma televerkstäder i allt väsentligt bör vara vägledande. *Statskontoret*, som inte har något att erinra mot förslagen, understryker vikten av att riksdagens principbeslut i fråga om flyttning av SiS snarast kommer till utförande i samband med uppbyggnaden av den nya verkstaden i södra Sverige. Statskontoret förutsätter också, att kostnaderna för omläggning av driften vid aktuella flygverkstäder, närmare utredes av flygförvaltningen. *Försvarets förvaltningsdirektion* finner den föreslagna uppdelningen av underhållsverksamheten i princip vara riktig. En bestämd åtskillnad mellan underhållsuppgifter på B- och C-nivå kan dock inte alltid göras och är heller icke alltid lämplig. Det bör därför vara en av teleunderhållskontorets främsta uppgifter att närmare undersöka och föreslå vilka arbetsuppgifter som bör utföras på respektive A-, B- och C-nivå. Det är dock fullt klart, framhåller direktionen, att arbetsobjekt förefinnes såväl inom robot- som teleområdet i en omfattning, som motiverar ett snabbt utbyggande av verkstaden i södra Sverige. Förvaltningsdirektionens uppfattning delas i stort sett av *flygförvaltningen* och *försvarets forskningsanstalt*. Flygförvaltningen förordar även i princip de föreslagna uppgifterna för CVA men understryker att en överflyttning av arbetsuppgifter måste ske successivt. *Överbefälhavaren* framhåller, att man nu inte bör binda sig för större oskyddade verkstäder på C-nivå än som är oundgängligen nödvändigt. Ställning till vidare utbyggnad bör tas sedan B-nivån närmare utretts. I enlighet därmed tillstyrkes den föreslagna specialiseringen av CVA och tillkomsten av den nya televerkstaden i södra Sverige. Inriktningen av den senare bör dock utredas närmare.

Mot utredningen avvikande synpunkter har anmälts främst av *armétygförvaltningen* och *marinförvaltningen*. Armétygförvaltningen har i princip inte något att erinra mot att CVA och den nya televerkstaden i södra Sverige blir de två huvudreplipunkterna för det centrala teleunderhållet under de närmaste åren, men anser att uppgiftsfördelningen dem emellan bör vara annorlunda. Därvid bör den flygburna och strilanslutna materielen i huvudsak betjänas av CVA samt huvuddelen av arméns och marinens materiel i regel hänvisas till verkstaden i södra Sverige. Marinförvaltningen anser, att en fördelning av underhållsobjekten efter geografiska grunder principiellt är att föredra ur beredskapssynpunkt framför en specialisering efter objektens art. Ämbetsverket finner emellertid att även en kombination av de två alternativen kan vara en möjlig väg. Den föreslagna nya verkstaden tillstyrkes. *Arbetsmarknadsstyrelsen* tar upp frågan om verkstaden i södra Sverige bör prioriteras i förhållande till verkstaden i mellersta Norrland. Styrelsen anser, att allmänna lokaliseringssynpunkter och arbetsmarknadssynpunkter starkt talar för att den senare verkstaden först kommer till utförande.

Styrelsen finner det från nämnda synpunkter också angeläget, att en större del av teleunderhållet än som föreslagits får ankomma på verkstaden i mellersta Norrland, som bör förläggas till Östersund. Styrelsen föreslår, att Kungl. Maj:t omedelbart låter utreda dessa frågor.

Av övriga remissinstanser tillstyrker TCO, att verkstadsresurserna bygges ut genom den föreslagna utökningen vid CVA och genom att en specialiserad televerkstad i södra Sverige inrättas. LO instämmer i förslaget att inrätta för krigsmakten gemensamma centrala verkstäder, specialiserade efter underhållsobjektens art. LO har inte heller något att erinra mot att CVA inriktas på underhåll av telemateriel. Däremot anser LO, i likhet med arbetsmarknadsstyrelsen, att verkstaden i mellersta Norrland — förlagd exempelvis i Östersund — med hänsyn till arbetsmarknads- och sysselsättnings-synpunkter bör ges företräde. Även flera arbetsobjekt än som förutsatts bör överföras till denna verkstad. LO anser slutligen, att hela frågan om dimensionering och lokalisering av ytterligare televerkstäder bör bli föremål för förnyad prövning.

Sveriges industriförbund finner det anmärkningsvärt, att FATU framlagt sina förslag utan att närmare undersöka förutsättningarna för att lösa ifrågakvarande problem i samarbete med den enskilda teleindustrin. Förbundet hemställer därför, att den enskilda teleindustrins möjligheter att helt eller delvis åtaga sig teleunderhållet inom försvaret undersökes innan beslut om utbyggnad av försvarets verkstadsresurser på teleområdet fattas.

Förslaget att den nya centrala televerkstaden i södra Sverige skall förläggas till Växjö tillstyrkes eller lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser. *Arbetsmarknadsstyrelsen* och *lokaliseringsutredningen* förklarar sig sålunda icke ha anledning att ur allmän lokaliseringssynpunkt motsätta sig att verkstaden förlägges till Växjö.

Statskontoret finner det svårt att med föreliggande material avgöra huruvida Växjö är den lämpligaste platsen och anser att frågan ytterligare behöver övervägas. Liknande ståndpunkt intas av LO. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* förordar Jönköping—Huskvarnaregionen. Därvid framhålles bl. a. att verkstadsfrågan kan lösas lika snabbt där som i Växjö, att rekryteringsunderlaget är mångdubbelt större samt att regionen har rika möjligheter till yrkesutbildning inom det teletekniska området. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* underkänner FATU:s motivering för att valet i sista hand fått stå mellan Jönköping och Växjö medan Borås uteslutits. Länsstyrelsen hemställer att en tillfredsställande utredning verkställes angående de olika lokaliseringsalternativen innan frågan om verkstadens förläggning slutligt avgöres.

Remissinstanserna har delade meningar om FATU:s förslag att den nya televerkstaden i södra Sverige skall drivas i aktiebolagsform under ledning av det centrala teleunderhållsorganet.

Överbefälhavaren anför, att han instruktionsmässigt har direktivrätt till förvaltningarna och försvarets fabriksstyrelse, varigenom de operativa syn-

punkterna automatiskt skulle vara beaktade om verkstaden drevs i förvaltningsregi eller affärsverksform. Överbefälhavaren föreslår, att utbyggnaden påbörjas i förvaltningsregi, varefter de slutliga arbetsformerna kan vidare övervägas. *Chefen för flygvapnet* har vid militärledningssammanträde anmält häremot avvikande mening och förordat, att verkstaden skall drivas av ett av staten och enskild industri gemensamt ägt bolag. Samma mening ger *flygförvaltningen* uttryck för. I övrigt har endast *SACO* bestämt förordat att verkstaden drives i aktiebolagsform, varvid hänvisas till att denna driftform ger möjlighet till större flexibilitet och handlingsfrihet i personalfrågor. *Statskontoret* framhåller, att bolagsdrift inom en del av den statliga sektorn kan komma att skapa konkurrens om personalen inom denna. Statskontoret skulle därför för sin del helst se att verkstaden i varje fall tills vidare drives i förvaltningsregi. Därest rekryteringsproblemen för verkstaden bedömes så allvarliga att risk förefinnes för dess planerliga uppbyggnad, vill dock ämbetsverket — oaktat sin principiella uppfattning — ej motsätta sig att aktiebolagsformen tillämpas. *Försvarets förvaltningsdirektion*s majoritet har ställt sig tveksam till om ett bolag i föreslagen form omedelbart bör komma till stånd samt föreslagit att förberedande planeringar och åtgärder för den nya verkstaden handlägges i förvaltningsregi. Gentemot denna uppfattning har två ledamöter av direktionen reserverat sig och förmenat att verkstaden redan från början bör ges bolagsform. *Telestyrelsen* vill inte bestrida, att bolagsformen kan ha vissa fördelar i förhållande till andra företagsformer och skulle därför från rent principiella synpunkter inte ha något att erinra mot det framlagda förslaget. Med hänsyn till att televerket därvid skulle komma i underläge vid personalrekryteringen anser styrelsen dock att, innan beslut fattas i frågan, en förnyad utredning bör verkställas om de lämpligaste formerna för industriell drift på det statliga området. *1956 års försvarsförvaltningssakkunniga* förutsätter, att innan slutgiltig ställning tagges till frågan om driftform för den aktuella verkstaden det ur mera allmänna synpunkter närmare överväges vilken driftform som bör väljas för hithörande verkstadsorganisation i dess helhet. En i stort sett likartad hållning intages av *LO* och *marinförvaltningen*. *Försvarets civilförvaltning* håller före att för verkstaden tills vidare bör tillämpas samma driftformer som nu gäller för CVA och att den alltså bör drivas i förvaltningsregi. Samma ståndpunkt intages av *TCO* och *Sveriges industriförbund*. *Armétygförvaltningen* föreslår, att verkstadens uppbyggnad skall ombesörjas av armétygförvaltningen och tills vidare drivas i dess regi. Därest emellertid en samlad underhållsorganisation på teleområdet, fristående från de militära förvaltningarna och utan anslutning till den privata industrin likväl finnes erforderlig, synes det ämbetsverket ur skilda synpunkter lämpligt, att denna organisation anslutes till försvarets fabriksstyrelse.

d) Departementspromemoria om verkstadsledningen

I departementspromemorian anföres bl. a. att en önskvärd avlastning av såväl flygförvaltningens administrativa organ som det föreslagna teleunderhållskontoret skulle vinnas om ledningen av de gemensamma teleunderhållsverkstäderna kunde anförtros åt försvarets fabriksverk. I promemorian skisseras en arbetsfördelning mellan flygförvaltningen (teleunderhållskontoret) och fabriksverket. Uppgiftsfördelningen anges därvid i huvudsak böra vara den att förvaltningsmässiga uppgifter såsom planering, underhållsnormer, fördelning av objekt mellan olika underhållsanstalter m. m. ankommer på flygförvaltningen (teleunderhållskontoret), medan ledningen av driften vid verkstäderna m. m. ombesörjes av fabriksstyrelsen.

I promemorian preciseras flygförvaltningens (teleunderhållskontorets) uppgifter och befogenheter gentemot fabriksverket. Dessa anges för i teleunderhållskontoret ingående arbetsenheter i korthet sålunda.

Planeringsenheten, vars uppgift är att vidmakthålla ett samlat underlag för underhållsverksamhetens långsiktiga planering, kommer att tillhandahålla fabriksverket prognoser samt underhållsinstruktioner.

Anläggnings- och personalenheten kommer att vara konsulterande organ beträffande verkstadsanläggningar och samrådsorgan beträffande anskaffning av vissa utrustningar där en standardisering är önskvärd.

I frågor rörande utbildning och andra långsiktiga rekryteringsåtgärder bör enheten vara samrådsorgan. Löpande uppgifter om personalläget bör även tillställas enheten.

Driftsenheten skall svara för grovplaneringen av arbetsuppgifterna och blir således den enhet som »beordrar» arbeten hos fabriksverket eller hos civila leverantörer. I arbetsstudie- och metodfrågor skall enheten vara konsulterande, liksom i frågor beträffande utvecklingen av instrument- och provningsutrustningar m. m. samt i fråga om underlag för verkstädernas egna inköp av material och reservdelar.

Ekonomienheten skall ansvara för uppföljning av underhållskostnaderna per materieltyp. Underlaget för uppföljningen skall tillställas enheten av den verkstad eller myndighet som utfört underhållet. Enheten skall vara fabriksverket behjälplig med underlag för budgetering och ekonomiska utredningar. Ansvar för driftsredovisning och prissättning bör åvila fabriksverket.

Fabriksverkets uppgifter och ansvar gentemot flygförvaltningen (teleunderhållskontoret) anges i korthet sålunda.

Fabriksverket åtager sig att driva de gemensamma verkstäderna så att bästa möjliga totalekonomi erhålles inom verkets avsnitt av det aktuella området. Den långsiktiga planeringen av resursernas utbyggnad skall anpassas inom av flygförvaltningen (teleunderhållskontoret) angivna prognosgränser. Den kortsiktigare planeringen får av fabriksverket inom ramen av leveransåtaganden fritt anpassas efter läget. Endast beträffande vissa standardiseringsfrågor i samband med anskaffning av instrument och provningsutrustning är samråd nödvändigt.

Vad angår driftformen för de gemensamma verkstäderna presenteras i promemorian tre alternativ. Alternativ 1 och 3 innebär affärsverks- eller

aktiebolagsform genomgående för samtliga verkstäder. Enligt alternativ 2 skall nuvarande verkstäder tills vidare drivas i affärsverksform, medan nybyggda verkstäder skall drivas i aktiebolagsform.

I promemorian hävdas att det, inte minst med tanke på den svåra uppgiften att starta och snabbt utveckla omfattande verkstadsrörelse på nya platser, är angeläget att ge verkstäderna största möjliga ekonomiska och administrativa frihet. Valet av driftform kan också påverkas av en eventuell samverkan med den privata industrin. I detta avseende anföres i promemorian.

Utan att närmare gå in på motiven synes det kunna övervägas om icke det av FATU föreslagna helstatliga bolaget i stället kan ges formen av ett halvstatligt aktiebolag, där en till mindre än hälften uppgående aktiepost skulle ägas av ett enskilt konsortium. Detta konsortium skulle i så fall bildas av de civila leverantörer av telemateriel som kan tänkas vara intresserade av ett samarbete inom underhållsområdet. I avvaktan på närmare överväganden av denna fråga synes det lämpligt att från början välja den driftform som möjliggör smidig anpassning till en samverkan av detta slag.

Y t t r a n d e

Försvarets fabriksstyrelse ställer sig positiv till tanken på att driften av de gemensamma verkstäderna ledes av fabriksverket. Beträffande den i promemorian skisserade uppdelningen av arbetsuppgifterna mellan teleunderhållskontoret och fabriksverket har styrelsen i princip intet att invända.

I fråga om driftform för verkstäderna anför styrelsen, att den driftform som lämnar största rörelsefriheten ur bl. a. finansierings- och personalsynpunkt utan tvekan är aktiebolagsformen. Styrelsen understryker dock, att samtliga enheter bör ha samma driftform. Slutmålet bör enligt styrelsens uppfattning vara, att samtliga gemensamma verkstäder sammanföres i en organisation, som drives i aktiebolagsform under försvarets fabriksstyrelse. Starka skäl synes också enligt fabriksstyrelsen tala för att aktiebolaget blir halvstatligt.

D e p a r t e m e n t s c h e f e n

Den kraftigt ökade anskaffningen av telemateriel för krigsmakten, som kan väntas fortsätta i än snabbare takt, accentuerar starkt kraven på ett rationellt underhåll av denna materiel. En effektiv underhållsorganisation är självklart motiverad av ekonomiska skäl men är också angelägen av hänsyn till beredskapen. Underhållsproblemen har vuxit i takt med den allt snabbare tekniska utvecklingen. Det har också blivit allt mera uppenbart, att frågan om hur materielen skall vårdas och omhänderhas för att bibehålla sin funktionsduglighet inte kan lösas i efterhand utan måste beaktas samtidigt som konstruktionerna utformas.

Försvarets arbetsgrupp för teleunderhåll (FATU) har klargjort aktuella frågeställningar beträffande underhåll av tele- och robotmateriel och lagt fram förslag till lösningar.

Underhållsverksamheten syftar främst till att upprätthålla högsta möjliga tekniska beredskap. Men underhållsorganisationen bör också vara sådan att den fyller rimliga krav på rationell ekonomisk drift i fred. Med utgångspunkt häri och med hänsyn till den kraftigt växande underhållsvolymen föreslår FATU, att underhållsverksamheten samordnas och rationaliseras. Samtidigt måste underhållsanstalterna byggas ut. Detta anses emellertid inte böra genomföras inom ramen för den nuvarande försvarsgrensvis uppdelade organisationen.

En samordning fordrar enligt FATU enhetliga normer för underhållsverksamheten, som gör det möjligt att gemensamt leda teleunderhållet, gemensamt bygga ut underhållsresurserna och gemensamt uppträda mot eventuella civila leverantörer av underhåll. För att ekonomiskt kunna utnyttja resurserna, såväl krigsmaktens egna som de civila, fordras ett enhetligt, till civil praxis anpassat system för redovisning av alla kostnader som uppstår i samband med underhållet.

FATU föreslår, att ett för krigsmakten gemensamt förvaltningsorgan för teleunderhållsfrågor, försvarets teleunderhållskontor, inrättas för att lösa en del av dessa problem. Teleunderhållskontorets uppgifter avses bli att åstadkomma enhetlighet i förberedande och planerande åtgärder, att skapa och rationellt utnyttja underhållsresurserna samt att utöva ekonomisk kontroll över verksamheten. Teleunderhållskontoret föreslås bli anslutet till flygförvaltningen.

I uppgifterna föreslås också ingå den direkta ledningen av för krigsmakten gemensamma verkstäder — i första hand centrala verkstäder — vilkas arbetsuppgifter bör renodlas till fredsmässiga mera genomgripande underhållsarbeten. Dessa gemensamma verkstäder utgöres av centrala flygverkstaden i Arboga (CVA) — där de verksamheter som icke har något samband med telemateriel successivt bör avvecklas — en föreslagen ny verkstad i Växjö, driven i aktiebolagsform, samt — på längre sikt — även en ny verkstad i mellersta Norrland. Den i Göteborgs örlogsvarv ingående försvarets televerkstad i Göteborg (FTG) föreslås såsom för krigsmakten gemensam också skola underställas teleunderhållskontoret. Arbetsuppgifterna mellan de centrala verkstäderna bör fördelas efter objektens art medan arbetsfördelning, lokalisering och produktinriktning för regionala verkstäder — B-verkstäder — i stor utsträckning måste bestämmas av militära synpunkter.

Teleunderhållskontorets ställning gentemot andra organisationsenheter inom krigsmakten bör enligt FATU bli likartad med den år 1962 inrättade gemensamma robotavdelningens i flygförvaltningen. Som chef för kontoret föreslås en överingenjör med lön motsvarande B 3. I övrigt skulle finnas 24 extra tjänster.

Remissinstanserna har allmänt anslutit sig till de principer som FATU lagt till grund för sitt förslag och till dess bedömning av behovet av ett för försvarsgrenarna gemensamt förvaltningsorgan för teleunderhållsfrågorna.

Allmänt biträdes också förslaget om att organet skall inordnas i flygförvaltningen.

För egen del anser jag, att åtgärder snarast bör vidtagas för att skapa förutsättningar för vidgat samarbete och större enhetlighet mellan försvarsgrenarna i fråga om underhåll av telemateriel. Erfarenheterna från ett sammanhållet teleunderhåll måste användas för att minska kostnaderna för inköp och underhåll av materiel och öka dess tillförlitlighet. För att ett sådant arbete snabbt skall ge resultat är det av vikt att erfarenhetsunderlaget blir så brett som möjligt. En förutsättning härför är att stor enhetlighet råder inom krigsmakten beträffande underhållsnomenklatur, underhållsnormer, redovisning av kostnader, stilleståndstider m. m. En sådan systematisk insamling av erfarenhetsunderlag måste organiseras och vidmakthållas av ett för krigsmakten gemensamt förvaltningsorgan för teleunderhållsfrågor. Jag kan alltså ansluta mig till FATU:s förslag i detta hänseende och föreslår, att ett centralt teleunderhållskontor kommer till stånd.

Den samlade överblick över teleområdets underhållsproblem som kan erhållas genom tillkomsten av ett centralt teleunderhållsorgan bör ge impulser till många initiativ i syfte att öka driftsäkerheten och minska underhållskostnaderna. Underhållserfarenheterna måste därför på lämpligt sätt göras tillgängliga för de myndigheter som har till uppgift att konstruera och anskaffa materiel.

En enhetlig behandling på förvaltningsnivå av underhållsfrågorna i fråga om telemateriel skapar goda förutsättningar för en strukturrationalisering av verkstadstjänsten, innebärande bl. a. att för krigsmakten gemensamma centrala verkstäder kan inrättas. Jag anser i likhet med FATU, att de centrala verkstäderna bör inriktas mot exklusivt fredsmässiga underhållsarbeten, varvid en långt gående specialisering bör eftersträvas. En sådan grund för verksamheten innebär att ekonomiska faktorer, effektivitet och lönsamhet skall vara huvudsakligen avgörande för handlandet i dessa verkstäder. Jag förutsätter, att den civila industrin skall kunna konkurrera med statens verkstäder om underhållsarbeten av denna art.

Beträffande de regionala verkstäderna — FATU:s benämning är B-verkstäder — kommer de rent militära synpunkterna att ha ett stort och ofta avgörande inflytande. FATU har till B-verkstäderna hänfört arbetsuppgifter som bedömes vara nödvändiga såväl i krig som i fred. Personalbehovet i fred är dock avsevärt lägre än vad som bedömes erforderligt för krigsförhållanden. Jag anser att en sådan uppgiftsfördelning mellan centrala och regionala verkstäder i princip är riktig. Gränsdragningsproblemen bör lösas av det centrala teleunderhållsorganet i samråd med övriga berörda myndigheter. FATU har erhållit uppdrag att fortsätta sina undersökningar beträffande organisation av verkstadsresurserna på B-nivå i syfte att klarlägga förekommande rationaliseringsmöjligheter.

Det centrala teleunderhållsorganet, försvarets teleunderhållskontor, bör,

såsom huvudparten av remissinstanserna förordat, på lämpligt sätt infogas i flygförvaltningens organisation. Det kan nämnas, att flygförvaltningen redan i dag förvaltar ca 40 % av försvarets telemateriel och att denna del kommer att öka till över 50 % under 1960-talets lopp. Flygförvaltningen har dessutom stor erfarenhet av hithörande och liknande underhållsproblem.

Jag föreslår alltså, att flygförvaltningen skall få till uppgift att — medelst ett för ändamålet särskilt inrättat försvarets teleunderhållskontor — leda och samordna underhållet av telemateriel inom krigsmakten. Ledningen av för krigsmakten gemensamma teleunderhållsverkstäder bör dock ankomma på försvarets fabriksstyrelse. När det gäller flygförvaltningens (teleunderhållskontorets) uppgifter har FATU framlagt preciserade förslag, enligt vilka flygförvaltningens (teleunderhållskontorets) ställning i princip bör bli likartad med vad som gäller beträffande den år 1962 inrättade för krigsmakten gemensamma robotavdelningen i flygförvaltningen. I detta hänseende framhåller överbefälhavaren, att konsekvenserna av FATU:s förslag inte helt klarlagts i betänkandet. Även försvarets förvaltningsdirektion anser, att ansvarsfördelningen är oklar. Då det torde ankomma på Kungl. Maj:t att besluta i denna fråga anser jag det för egen del inte påkallat att i detta sammanhang framlägga ett preciserat förslag. Uppgifterna bör enligt min mening bestämmas i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angivits i den förut nämnda departementspromemorian. Jag vill emellertid understryka, att flygförvaltningen (teleunderhållskontoret) bör ges en noga preciserad anvisningsrätt gentemot övriga myndigheter i fråga om normer för underhållets planering och ianspråktagande av verkstadsresurser samt att ämbetsverket skall kunna ta initiativ i sådana frågor.

I detta sammanhang vill jag betona att en rättvisande kostnadsredovisning, anpassad efter gällande civil praxis, är synnerligen värdefull för en effektiv ledning av underhållsverksamheten. Jag har därför för avsikt att, i anslutning till de önskemål som på denna punkt framförts av flera remissinstanser, föreslå en utredning för prövning av redovisningsfrågorna för försvarets verkstadsverksamhet över huvud taget. Jag räknar också med viss försöksverksamhet med ny kontoplan vid CVA.

Teleunderhållskontoret bör tills vidare organiseras provisoriskt. För kontoret ifrågasättes inte inrättande av andra tjänster än sådana som kan inrättas enligt beslut av Kungl. Maj:t. Vid anmälan av frågan om flygförvaltningens avlöningsanslag för budgetåret 1963/64 till propositionen 1963:31 har jag föreslagit, att under flygförvaltningens anslagspost till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal medel beräknas för inrättande av ett antal tjänster för teleunderhållskontoret. Frågan om inrättande av dessa tjänster torde sedermera få anmälas för Kungl. Maj:t. I sammanhanget anser jag mig dock böra nämna, att jag i likhet med försvarets forskningsanstalt m. fl. anser att driftsäkerhetssektionen vid försvarets teletekniska laboratorium bör bli kvar vid forskningsanstalten. Det är emellertid viktigt att ett intimt samarbete kommer till stånd mellan de båda enheterna.

Vad angår de för krigsmakten gemensamma verkstädernas inriktning biträder jag i princip förslaget om att specialisera och successivt inrikta CVA mot teleunderhåll. Detta förutsätter, att sådana av verkstadens nuvarande arbetsuppgifter som inte är direkt knutna till telemateriel, exempelvis motoröversyner, överföres till andra centrala flygverkstäder. Jag vill understryka, att även denna överföring måste ske så att rationaliseringsvinster kan erhållas. Överflyttningarna bör således i största möjliga utsträckning vara i sig själva ekonomiskt motiverade. De bör ej heller ske i snabbare takt än att ökningen i sysselsättningen inom teleområdet kan kompensera det sysselsättningsbortfall som uppstår vid CVA när objekt överflyttas därifrån till andra verkstäder.

Beträffande nya verkstäder har FATU föreslagit omedelbar uppbyggnad av en central verkstad i södra Sverige samt på längre sikt en central verkstad i mellersta Norrland. Förslaget syftar härigenom bl. a. till att snabbt tillgodose behovet av underhåll för viss nyanskaffad materiel avsedd för södra Sverige, för vilken lämpliga underhållsresurser helt saknas. Bland denna materiel kan nämnas luftförsvarsroboten Hawk, kustrobotbatteri, fartygsbaserade robotsystem samt vissa komponenter i strilsystemet. Den föreslagna prioriteringen vid uppbyggnad av de nya verkstäderna har icke föranlett någon erinran från remissinstansernas sida med undantag av att arbetsmarknadsstyrelsen och LO ur arbetsmarknadssynpunkt anser att verkstaden i mellersta Norrland bör givas företräde. De förordar därvid som lokaliseringssort Östersund. Därjämte framhålles angelägenheten av att den norra verkstaden får en större andel i telereparationsarbetena än som förutsatts av FATU.

För egen del har jag ägnat stor uppmärksamhet åt lokaliseringspolitiska frågor. Jag har också medverkat till att under de senaste åren åtskillig militär verksamhet flyttats från stockholmsområdet till landsorten. Även i detta fall kommer bifall till mina förslag att innebära att verksamhet flyttas bort från storstadsregionen och att den betydande expansion som förutsätts sker på de nya orterna.

Jag är väl medveten om sysselsättningsproblemen för Norrlands del och även beredd att vidtaga de åtgärder som är försvarbara ur rationella och ekonomiska synpunkter. I detta syfte har jag låtit undersöka vissa möjligheter härvidlag med hänsyn till Östersundsregionen. Av vikt i detta hänseende är att den föreslagna verkstaden i mellersta Norrland är avsedd att byggas ut i den takt som motiveras av den pågående utbyggnaden av krigsmaktens resurser i fråga om telemateriel i Norrland. I nuvarande läge är behovet av centrala underhållsanstalter i Norrland relativt ringa. Däremot kommer expansionen av underhållsbehovet på det regionala planet att medföra en utbyggnad av de regionala verkstäderna. Flygvapnet planerar en s. k. sektorteleverkstad i Östersundsområdet, som redan i mitten av 1960-talet torde medföra en sysselsättningsökning med ca 70 man, vilket innebär

en väsentlig ökning av krigsmaktens nuvarande teleunderhållsverksamhet inom detta område. Rekryteringen av personal för den avsedda ökningen torde förutsätta att nuvarande lokala utbildningsmöjligheter utökas. Planeringen har fortskridit så långt att förslag till inrättande av tjänster för ledande personal inkommit till försvarsdepartementet. Jag har för avsikt att påskynda beredningen av detta ärende så att verksamheten snarast kan komma igång.

Jag anser det emellertid också möjligt att, inom ramen för här föreslagen strukturrationalisering och utan att ge för stort avkall på kravet på en ur företagsekonomisk synpunkt lämplig storlek av verkstaden i södra Sverige, till Östersundsområdet överföra objekt motsvarande sysselsättning för ytterligare 40 à 50 man. En sådan åtgärd skulle visserligen medföra en betydande merkostnad för reparation av de aktuella objekten, men jag är likväl beredd att överväga en överföring i samband med uppbyggnaden av den nyss nämnda sektorteleverkstaden. Sammantaget skulle angivna åtgärder för Östersundsområdet innebära att antalet sysselsatta med telereparationsarbeten för krigsmaktens räkning relativt snabbt skulle kunna öka med ca 120 man. Därtill torde komma den ökning med 100 man i slutet av 1960-talet som anges i FATU:s prognos.

Behovet av den föreslagna nya centrala verkstaden i södra Sverige finner jag vara fullständigt klarlagt, och jag finner det synnerligen angeläget att den snarast kommer till stånd. Enligt FATU:s riktvärde skulle vid denna sysselsättas 500 man vid slutet av år 1965. En förlängd uppbyggnadstid skulle otvivelaktigt medföra icke oväsentliga ekonomiska nackdelar. Med hänsyn härtill och då som förut nämnts centrala underhållsresurser för viss nyanskaffad materiel saknas, är det av vikt att all kraft sättes in på att genomföra programmet för denna verkstad.

Väsentligt är också att rekrytering och framför allt utbildning av personal för den södra verkstaden snarast kan komma till stånd på den ort till vilken verkstaden förläggs. FATU diskuterar lämpligheten av att förlägga verkstaden till någon av de orter dit Stockholms tygstations signalverkstad i Sundbyberg (SiS) enligt riksdagens beslut skall förflyttas, nämligen Borås, Jönköping eller Växjö. Efter att ha konstaterat att samtliga städer kan erbjuda ett i stort sett likartat och tillfredsställande underlag för såväl lokal rekrytering som rekrytering utifrån av den kvalificerade personal det här är fråga om förordar FATU Växjö mot bakgrund av beslutade materielanskaffningar och kravet på snabb etablering.

Mot förslaget att förlägga den södra verkstaden till Växjö framställs erinringar av länsstyrelsen i Jönköpings län, som förordar Jönköping—Huskvarnaregionen, länsstyrelsen i Älvsborgs län, som förordar Borås, samt statskontoret och LO, som anser att frågan bör prövas ytterligare. Arbetsmarknadsstyrelsen och lokaliseringsutredningen förklarar sig ur allmän lokaliseringssynpunkt icke ha anledning att motsätta sig att södra verksta-

den förlägges till Växjö. Därutöver har ett antal städer och kommuner i södra Sverige anmält sitt intresse för televerkstadens lokalisering.

För egen del har jag efter sammanvägning av de faktorer som inverkar på lokalisering av en verksamhet av ifrågavarande art stannat för att föreslå Växjö som lokaliseringsort för den södra verkstaden. Jag har därvid, med hänsyn till att samtliga de tre aktuella städerna på önskvärt sätt ligger inne i landet och kan erbjuda ett i stort sett likartat rekryteringsunderlag, fäst avseende vid andra faktorer, som visat sig ge Växjö företräde. Jag åsyftar här vissa kostnads- och beredskapssynpunkter i anslutning till beslutade materielanskaffningar och denna materiels freds- och krigsplacering. Trots att transportkostnaderna och beredskapsförlusterna bedömes som små i förhållande till övriga kostnader för verkstadens drift finner jag dem böra beaktas. Den föreslagna lokaliseringen är väl ägnad att hålla dessa kostnader låga. Likaledes finner jag att såväl tidsspillan som resekostnader för de rörliga servicegrupperna inte kan betraktas som likgiltiga. Detta talar för en central placering i förhållande till materielens geografiska fördelning i fredstid inom det aktuella området, södra Sverige. Men lokaliseringen har i detta fall även en viss betydelse med hänsyn till materielens användning i krig, vilket jag beaktat. Närmare redogörelser i dessa hänseenden bör inte lämnas till statsrådsprotokollet utan torde i särskild ordning få delges riksdagens vederbörande utskott. Härtill kommer slutligen att lämpliga lokalutrymmen snabbt torde kunna disponeras i Växjö, vilket tillgodoser kravet på skyndsamt etablering.

Driften av de för krigsmakten gemensamma verkstäderna bör ledas av ett centralt organ för att alla fördelar med strukturrationaliseringen skall kunna tillvaratagas. Som jag tidigare anfört föreslår jag, att driften centralt skall ledas av försvarets fabriksstyrelse. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att närmare reglera ansvarsförhållandena mellan försvarsgrensförvaltningarna, i första hand flygförvaltningen som ansvarig för samordning och ledning av teleunderhållsfrågor, å ena, och försvarets fabriksverk, å andra sidan.

I avseende på driftformen för de gemensamma verkstäderna kan, med den lösning jag här förordat för den centrala driftledningen, endast två former komma i fråga — affärsverksform eller aktiebolagsform. FATU har föreslagit, att den nya centrala verkstaden i södra Sverige skall drivas i aktiebolagsform. Denna driftform förordas också i princip för de övriga gemensamma verkstäderna. Bland remissinstanserna råder delade meningar i denna fråga. I sitt yttrande över departementspromemorian förordar fabriksstyrelsen aktiebolagsformen under framhållande av att detta är den driftform som utan tvekan lämnar den största rörelsefriheten ur bl. a. finansierings- och personalsynpunkt. Slutmålet för omorganisationen bör enligt styrelsens uppfattning vara att samtliga gemensamma verkstäder sammanföres i en organisation, som drivas i aktiebolagsform under försva-

rets fabriksstyrelse. Fabriksstyrelsen betonar emellertid samtidigt önskvärdheten av att alla gemensamma verkstäder får samma driftform.

Vid beredningen inom försvarsdepartementet har med anledning av remissyttranden från Sveriges industriförbund m. fl. kontakter tagits med privata företag på teleområdet. Härvid har framgått att visst intresse från industrisidan föreligger för någon form av samverkan med staten i fråga om krigsmaktens teleunderhåll.

För egen del anser jag att aktiebolagsformen bör väljas för den nya verkstaden i Växjö. Såsom fabriksstyrelsen framhåller lämnar denna företagsform den största rörelsefriheten i olika hänseenden. Detta är särskilt betydelsefullt med tanke på behovet av en snabb uppbyggnad av verksamheten. Därigenom lämnas även möjligheten öppen för ett eventuellt framtida samarbete med industrin inom bolagets ram.

När driften av CVA och FTG skall övertas av försvarets fabriksstyrelse blir under alla förhållanden ändring i dessa verkstäders företagsform nödvändig. Fabriksstyrelsen framhåller önskvärdheten av att samtliga gemensamma verkstäder efter hand sammanföres i ett aktiebolag. Ytterligare underlag erfordras dock för att bedöma vilka praktiska problem som kan uppstå om CVA och FTG skall drivas i aktiebolagsform. Jag är därför icke beredd taga ställning till denna fråga. Det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om den tidpunkt från vilken CVA och FTG bör överföras till statlig affärsdrift och inlemmas i fabriksverket. Detsamma bör gälla beträffande SiS, en fråga till vilken jag återkommer i det följande.

FATU har beräknat kapitalbehovet för den nya verkstaden i Växjö till 31 miljoner kronor under förutsättning att lagret av de reservdelar som ingår i de underhållna objekten kan tillhandahållas bolaget som ett konsignationslager.

Jag anser mig kunna biträda FATU:s bedömning av bolagets kapitalbehov. Av det framräknade kapitalbehovet bör 15 miljoner kronor finansieras i form av eget kapital. Resterande kapitalbehov, 16 miljoner kronor, bör tillföras bolaget i form av lån. Det egna kapitalet bör tillföras bolaget genom att aktier till ett nominellt värde av tillsammans 12 miljoner kronor tecknas till en kurs av 125 %. Därigenom kan bolaget tillföras — förutom aktiekapitalet 12 miljoner kronor — 3 miljoner kronor som skall tillföras reservfonden. Jag föreslår, att för detta ändamål ett belopp av 15 miljoner kronor anvisas såsom investeringsanslag för budgetåret 1963/64 i försvarets fabriksfond. Medel för ändamålet bör upptas under anslagsrubriken Teleunderhållsverkstad. Riksdagens bemyndigande bör vidare inhämtas att ikläda staten garantier för lån åt aktiebolaget intill ett belopp av 16 miljoner kronor. Aktiebrevet bör ställas till viss man. För den händelse vissa aktier framdeles kan komma att överlätas på utomstående bör i bolagsordningen intagas sedvanliga bestämmelser innebärande skydd mot utländskt inflytande samt hembudsskyldighet. Det bör ankomma på fabriksstyrelsen att vidtaga de

åtgärder som erfordras för bolagets bildande och att föra de eventuella förhandlingar om ett samarbete inom bolagets ram med privata intressenter som kan bli aktuella.

Det synes lämpligt att försvarsgrenarnas beställningar av underhållsarbeten hos aktiebolaget närmare regleras genom ett långsiktigt ramavtal mellan berörda myndigheter och bolaget rörande de allmänna villkoren för arbetenas utförande m. m. Ramavtalet bör slutas för viss tid, exempelvis 10 år, och ange viss minimi- och maximibeläggning. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att godkänna ett dylikt avtal.

Genomförandet av de förslag jag nu framfört innebär även att det av 1960 års riksdag fattade principbeslutet om SiS utflyttning från stockholmsområdet kan realiseras genom att driften där avvecklas och överföres till CVA och den nya verkstaden. Driften vid SiS bör övertas av försvarets fabriksverk. Tidpunkten härför bör få bestämmas av Kungl. Maj:t. Det bör därefter ankomma på försvarets fabriksstyrelse att överföra på SiS ankommande underhållsobjekt och för dem avsedd verkstadsutrustning till övriga gemensamma verkstäder. Förekommande personalfrågor bör lösas inom ramen för de befogenheter som riksdagen härvidlag lämnat Kungl. Maj:t (prop. 1963:1, bil. 2, p. 6; SU 14; rskr. 14).

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte

I. bereda riksdagen tillfälle avgiva yttrande med anledning av vad i det föregående anförts rörande samordning m. m. av underhållet av krigsmaktens telemateriel;

II. föreslå riksdagen att

a) besluta att ledningen av för krigsmakten gemensamma teleunderhållsverkstäders drift skall ankomma på försvarets fabriksstyrelse;

b) till *Teleunderhållsverkstad* för budgetåret 1963/64 under försvarets fabriksfond anvisa ett investeringsanslag av 15 000 000 kr.;

c) bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti intill ett belopp av högst 16 000 000 kr. för krediter till ett av försvarets fabriksstyrelse bildat aktiebolag för teleunderhåll;

d) besluta att tillgångar och skulder vid centrala flygverkstaden i Arboga, den i Göteborgs örlogsvarv ingående försvarets televerkstad i Göteborg samt Stockholms tygstations signalverkstad i Sundbyberg från tidpunkter som Kungl. Maj:t må bestämma skall överföras till försvarets fabriksfond; samt

e) bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna ramavtal med ett av försvarets fabriksstyrelse förvaltad aktiebolag för teleunderhåll enligt vad i det föregående anförts.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Eric Wachtmeister